

14. Вільнюс. – Ф. 1187. Марская і каланіяльная ліга. Адзел у Вільне. – Воп. 1. – Спр. 35. Інструкцыя подажу агітацыйных матэрыялаў. Рассылка марскай і каланіяльнай лігі. л. 6
15. AAN. – Zespyi MSZ. – K. 9850.
16. ДАБВ – Ф. 2082. – Воп. 1. – Спр. 5 Цыркуляры і распараджэнні Эміграцыйнага сіндыкату.
17. ДАБВ – Ф. 2082. – Воп. 1. – Спр. 76. Цыркуляры Эміграцыйнага сіндыкату.
18. AAN. – Zespyi MSZ. – K. 9578.
19. Emigracja z ziem polskich w czasach nowożytnych i najnowszych (XVIII–XX) / Pod. red. A. Pilcha. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo Naukowe, 1984. – 537 s.
20. ДАБВ. – Ф. 2082. – Воп. 1. – Спр. 77. Цыркуляры Эміграцыйнага сіндыкату.
21. Kula, M. Polonia brazylijska / M. Kula. – Warszawa: Ludowa Spółdzielca Wydawnicza, 1981. – 230 s., mapa.
22. Gawryszewski, A. Ludność Polski w XX wieku. – Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyńskiego PAN, 2005. – 622 s.

УДК 070:94(476) «1918/1939»

В.У. Коваль (Мінск)

АСВЯТЛЕННЕ АСПЕКТАЎ АДАПТАЦЫІ БЕЛАРУСКІХ ЭМІГРАНТАЎ НА СТАРОНКАХ ВІЛЕНСКОЙ МІЖВАЕННАЙ ПРЭСЫ

У артыкуле праведзены крыніцазнаўчы аналіз беларускаўных перыядычных выданняў, якія рыхтаваліся да друку ў Вільні ў міжваенны час. Аўтарам падкрэсліваецца неабходнасць выкарыстання дадзенага віда масавых гістарычных крыніц пры даследаванні гісторыі беларускага замежжа. На аснове матэрыялаў віленскай прэсы сучасныя спецыялісты могуць прасачыць асаблівасці індывідуальнай адаптацыі беларускіх эмігрантаў у розных краінах свету, узнавіць інфармацыю пра палітычныя і грамадскія арганізацыі замежжа, агульныя культурныя мерапрыемствы і адукацыйныя праекты з прадстаўнікамі іншых дзяспар.

На сучасны момант гісторыя беларускай дзяспары пачынае цікавіць не толькі гісторыкаў, але і літаратуразнаўцаў, палітолагаў, сацыёлагаў, журналістаў. Дадзеная тэма з'яўляецца новай і актуальнай старонкай у айчыннай гісторыі, якая можа яскрава дапоўніць інфармацыю пра нашу культурную спадчыну. Асабліва важна для даследчыкаў дэталёва і падрабязна разгледзіць працэс фарміравання беларускай дзяспары, які пачаўся толькі ў XX стагоддзі.

Пры апісанні асноўных кірункаў дзейнасці беларускага замежжа неабходна вылучаць і аналізаваць палітычныя, эканамічныя і культурныя ўплывы іншых дзяспар, што дазволіць больш шырока прадставіць міжнацыянальнае супрацоўніцтва беларусаў. Слаба вывучаным аспектам у сучаснай гістарыяграфіі з'яўляецца міжваенная эміграцыйная хваля беларускага насельніцтва, якая складалася як з палітычных, так і з эканамічных эмігрантаў. Асноўную масу беларускай эміграцыі ў міжваенны час прадставілі малазабяспечаныя сяляне з тэрыторыі Заходняй Беларусі, якая ўваходзіла з 1921 г. у склад Другой Рэчы Паспалітай.

Пры вывучэнні дзейнасці беларускай дзяспары варта выкарыстоўваць не толькі беларускія архіўныя матэрыялы, але і польскія дакументы. Шырокая дакументальная база пра фарміраванне міжваеннай эміграцыйнай хвалі захоўваецца ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ), Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь (НАРБ), Дзяржаўным архіве Брэсцкай вобласці (ДАБВ), адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі, Архіве новых актаў у Варшаве.

Пры вывучэнні мінулага беларускага замежжа міжваеннага часу адным з асноўных відаў гістарычных крыніц з'яўляюцца перыядычныя выданні, на старонках якіх надрабязна асвятляліся фактычна ўсе аспекты жыцця і дзейнасці эміграцыі. Няколькоснай, аднак каштоўнай групай газет і часопісаў можна лічыць прэсу дыяспары. Для міжваеннага перыяду характэрнымі рысамі для эмігранцкай перыёдыкі сталі непрацяглы тэрмін выхаду выданняў, малыя тыражы і слабая распаўсюджанасць у заходніх краінах.

У адрозненні ад эмігранцкай прэсы беларускамоўныя выданні ў Заходняй Беларусі мелі сапраўдную папулярнасць у чытачоў, былі дастаткова распаўсюджанымі і выдаваліся рэгулярна. Найбольшую колькасць газет і часопісаў беларусы рыхтавалі да друку ў Вільні, дзе суполкі журналістаў, палітычных дзеячоў і настаўнікаў намагаліся задаволіць густ любога чытача. У Вільні выходзілі беларускамоўныя газеты і часопісы для кожнай чытацкай групы, прадстаўнікоў розных прафесій, з пэўнымі тэматычнымі кірункамі, розных фарматаў і аб'ёмаў, набраныя як кірылічным шрыфтам, так і лацінкай.

Нярэдка ў віленскай прэсе публікаваліся матэрыялы пра падзеі ў беларускім асяродку замежжа, у многіх выданнях была распрацаваная спецыяльная рубрыка, якая сістэматычна асвятляла навіны ў беларускім асяродку Чэхаславакіі, Латвіі, Літвы, ЗША, Аргеніны і г. д. На аснове шматлікіх артыкулаў пра дзейнасць беларускіх эмігрантаў можна ўзнавіць поўную гістарычную карціну, вызначыць асноўныя падзеі, вылучыць найбольш актыўныя арганізацыі і ўплывовыя палітычныя цэнтры дыяспары. Варта падкрэсліць, што пра актыўнасць эмігрантаў пісалі не толькі віленскія газеты і часопісы, але і выданні іншых гарадоў Заходняй Беларусі, аднак не так інтэнсіўна. Напрыклад, маштабы і асноўныя напрамкі эміграцыі намагаліся акрэсліць выдаўцы газеты «Dziennik Brzeski» ў 137 нумары ад 22 мая 1938 г. [5, с. 177]. Выданне мела вялікую папулярнасць у асяродку гараджан і сістэматычна друкавалася ў Брэсце.

Для віленскай прэсы на сённяшні дзень важным пытаннем з'яўляюцца ўмовы захавання, бо пажоўкляя папера міжваеннага часу нярэдка рассыпаецца ў руках ад неасцярожных дотыкаў даследчыкаў. Багатая калекцыя прэсы Заходняй Беларусі захоўваецца ў адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай нацыянальнай бібліятэкі імя Я. Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, частка нумароў – у Беларускай дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва, а таксама ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь. Нягледзячы на добры дагляд за прэсай спецыялістаў сховішчаў, для шырокага выкарыстання чытачоў выданні неабходна перавесці ў электронны выгляд.

Дадзеная група масавых гістарычных крыніц сучаснымі даследчыкамі ўжываецца не ў поўнай ступені, аднак з'яўляецца каштоўнай і яркавай. Пры выкарыстанні віленскіх газет і часопісаў навукоўцам неабходна крытычна аналізаваць матэрыялы, бо ў іх нярэдка друкаваліся спецыяльныя агітацыйныя лісты ад гэтак званых «шчаслівых» эмігрантаў, якія павінны былі на самой справе рэкламаваць пэўнае карабельнае таварыства ці краіну для эміграцыі. Далёка не ўсе меркаванні выдаўцоў прэсы былі іх уласнымі перакананнямі, што варта памятаць на сённяшні дзень.

Ступень свабоды для выдаўцоў перыёдыкі ў Другой Рэчы Паспалітай мянялася. На пачатку 1920-ых гадоў была апублікавана максімальная колькасць артыкулаў пра дзейнасць беларускай дыяспары, у тым ліку і матэрыялы пра сапраўдныя складанасці індывідуальнай адаптацыі сялянства за мяжой. Аднак першапачатковы плюралізм думак у прэсе быў спынены ўзмацненнем польскай цензуры. У 1930-ыя гады ў Другой Рэчы Паспалітай была пабудавана асабліва жорсткая мадэль кантроля за перыядычным друкам нацыянальных меншасцей, што можна праілюстраваць рэзкім ростам колькасці канфіскаваных нумароў газет і часопісаў. Галоўнымі рэпрэсіўнымі метадамі для польскіх чыноўнікаў у дачыненні беларускамоўных перыядычных

выданняў сталі налажэнні арыштаў, часовае прыпыненне выхаду прэсы ці поўнам канфіскацыя нумароў.

Нягледзячы на дэклараванні свабоды друку польскай Канстытуцыяй 1921 г., усе перыядычныя выданні ў дзяржаве падвяргаліся цэнзуры. Па той прычыне, што журналісты мелі права не падпісваць свае артыкулы, а рэдактар газеты ці часопіса мог не называць аўтара, то за парушэнне крымінальнага заканадаўства адказваў выдавец ці рэдактар, прозвішча якога павінна было стаяць на кожным выданні [4, с. 37]. Перасцярога аўтараў палітычных артыкулаў прымушала іх падпісвацца ініцыяламі, псеўданімамі ці наогул не ставіць подпісаў. На сённяшні дзень адсутнасць сапраўдных прозвішчаў журналістаў у міжваеннай прэсе Заходняй Беларусі робіць неверагодна складаным працэс вызначэння аўтарства, а часам гэта наогул немагчыма.

Працэс сацыяльнай адаптацыі беларусаў на чужыне быў даволі складаным. Новым жыхарам дзяржавы неабходна было засвоіць іншую сістэму маральных каштоўнасцей, іншыя нормы паводзін у грамадстве і ўвесь час імкнуцца дамагчыся роўнасці ў сацыяльна-эканамічных правах. Пэўную складанасць уяўляў індывідуалістычны спосаб жыцця, які не заўсёды правільна ўспрымаўся эмігрантамі. Да таго ж беларусам важна было як мага хутчэй вывучыць замежную мову, зразумець чужое заканадаўства, адчуць традыцыі прымаючага грамадства, што часта было няпроста і патрабавала вялікіх намаганняў і часу. Вострай праблемай для шматлікіх эмігрантаў быў пошук працы, асабліва ў перыяд сусветнага эканамічнага крызісу. Напрыклад, псіхалагічны дыскамфорт беларускіх эмігрантаў у Амерыцы праілюстравала газета «Bieiaruskaja Krynica»: «Bieiarusy ŭ Amerycy pjuž dobra wodku (samahonku) i ŭ karty hulajuž, chož, praŭda, joňž i akuratnych. Ciapier u nas z robotaj siabawata, mnohija siadziaž biez raboty. Joňž u nas takija, ŭto byli rajechaŭly «do matki Polki», dy wiarnulisia i kañuž, ŭto «psiakrew źle w kraju», wialikija padatki i niama jak ħuž» [8, с. 7]. Сапраўды, розныя гістарычныя крыніцы падвяргаюць, што ў асяродку эмігрантаў існавала праблема алкагалізму, выкліканая немагчымасцю асобы знайсці сваё месца ў прымаючым грамадстве, а таксама складаным унутрыасабовым канфліктам і расчараваннем.

Эміграцыйны апарат Другой Рэчы Паспалітай у міжваенны час намагаўся выпрацаваць сістэму сацыяльнай абароны сваіх грамадзян у розных краінах свету, аднак вынікі былі нязначнымі. Афіцыйныя польскія дакументы міністэрстваў дэманструюць намаганні ўрада аказваць матэрыяльную і маральную дапамогу эмігрантам, але сведчанні сялян апісваюць зусім іншую сітуацыю. Напрыклад, нават у Францыі беларускія і украінскія эмігранты не мелі магчымасці праз амбасаду атрымаць юрыдычную абарону консульства, таму насуперак закону атрымлівалі значна меншы заробак, чым гэта было прапісана ў кантракце. Пра становішча эканамічных эмігрантаў у Францыі ў пачатку 1920-ых гадоў перыядычна публікавалі матэрыялы беларускія газеты і часопісы ў Вільня. «Wyjechali my na robotu ŭ Francuju 20.IV.24 h. I znachodzimsia ciapier tut u dawoli ciaħkim paiażecni. Robim my ŭ falwarku. Haspadar naŭ belhijec. Zarpiatu my majem mienľuju ad francuzau. Praŭda, u kantrakcie skazana, ŭto nam pawinny piaciž tak, jak i inľum. Ale heta tolki na papiery. Dyk woň biada naŭa nie maiaja, i my bieiarusam jechaž siudy na robotu nia radzim – chiba chto susim nia maje dzie dziecca» [10, с. 7], – пісаў у рэдацыю віленскай газеты «Крыніца» беларускі эмігрант І. Семак.

Становішча беларускіх эмігрантаў было аднолькава нялёгкім у розных краінах свету. Віленскія газеты і часопісы пісалі пра сацыяльную дыскрымінацыю беларускіх сялян у Паўночнай і Паўднёвай Амерыцы, а таксама ў краінах Еўропы. Большасць прадстаўнікоў працоўнай эміграцыі хацелі зарабіць сабе пэўны капітал, каб пасля вярнуцца на радзіму і распачаць сваю гаспадарку з уласнага кавалку зямлі. Яскравую характарыстыку жыцця беларускіх эмігрантаў апублікавала віленская газета «Bieiaruskaja Krynica», дзе ў якасці прыкладу быў прыведзены ліст беларускага

селяніна: «J zahraniiny pan tak jak i swoj starajecca wykarystaj palaha brata prasu, bo za rabotnikaŭ wializarnuju prasu daje tolki na praŭnyŭlecnie pa 20 frankaŭ u dziec, z jakich za charyu treba zapiaciŭ 15 fr., za kwateru 3 fr., astajecca 2 fr., za katoryja treba prakarmiŭ honku i dzaciej, jakija astalisia ŭ kraju» [9, с. 3]. Прыведзеныя разлікі беларускага эмігранта ў Францыі пераканаўча дэманструюць нізкааплачваемую працу і нялёгкае існаванне перасяленцаў на чужыне.

Пэўныя заробленыя грошы беларускія эмігранты нярэдка намагаліся перадаць сваім сваякам. Сезонныя эмігранты з еўрапейскіх краін маглі самі прывесці ўласныя заробкі, аднак беларусам у Паўднёвай і Паўночнай Амерыцы гэта зрабіць было нялёгка. Звычайна сяляне адпраўлялі грошы поштай. Аднак супрацоўнікі аддзяленняў пошты не раз выкрываліся ў злачынствах па крадзяжу купюр з лістоў эмігрантаў, што выклікала шырокае абурэнне грамадства.

Пра факты парушэння закона пісала прэса Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны. Напрыклад, у артыкуле «Прапажа даляраў» віленскай газеты «Сын Беларуса» надрабязна апісаны выпадак крадзяжу купюр супрацоўнікамі паштовага аддзялення, якія эмігрантка перасылала да сваіх бацькоў у Віленскі павет [2, с. 4]. У матэрыяле падкрэслівалася, што факты выкрадання грошай сістэматычна паўтараліся ў іншых рэгіёнах гэтак званых «усходніх крэсаў», аднак далёка не ва ўсіх выпадках зладзеі былі пакараныя. Супрацоўнікі пошты намагаліся весці барацьбу са злачынцамі: калі выкрывалі віноўных, іх адразу ж аддавалі пад суд. «Я помню, у Літве ў 1923 г. былі такія ж факты крадзяжу з амэрыканскіх лістоў грошай, і там адразу знайшлі спосаб барацьбы з гэтым: усе лісты з Амэрыкі начальнік належнага аддзела прагледзіў сам і парабіў свае адзнакі на тых, дзе былі даляры, тады толькі даў для рэгістрацыі, пасля якога ізноў прагледзіў. Такім чынам былі адразу выкрыты зладзеі-ўрадоўцы і адданы пад суд» [2, с. 4], – пазначалася ў артыкуле. Разам з тым перасылка заробленых грошай на радзіму была няпростай, далёка не заўсёды эмігранты былі ўпэўненыя, што сваякі атрымаюць даляры, таму, па магчымасці, намагаліся перадаваць грошы праз знаёмых.

Фактычна ва ўсіх краінах Еўропы, Паўночная і Паўднёвая Амерыкі становішча беларускіх эмігрантаў значна пагоршылася з канца 1920-х гг. па прычыне сусветнага эканамічнага крызісу. У апублікаваным лісце беларускага эмігранта з Аргенціны ёсць яркае апісанне эканамічнай сітуацыі: «Дома нашаму брату живеца дрэнна, але ў Аргэнтыне яшчэ горш. Зразу па прыездзе заробкаў мала і цяжкія яны вельмі. Працу можна знайсці найчасцей пры пракладанні чыгунак, сеч лясы, дзёрці карчы, разрываць скалістыя горы і то працаваць трэба пры такой гарачыні, што нашаму брату вельмі цяжка вытрымаць. Адным словам, вельмі складаныя варункі працы, а заробкі невялікія – адзін даляр у дзень пры ўсім сваім і гэтакі заробак не заўсёды бывае, тады і за меншую плату прыходзіцца дзёрці карчы і каменні і рукамі і зубамі проста» [7, с. 4]. З пачаткам сусветнага эканамічнага крызісу сітуацыя ў Аргенціне пагоршылася, аднак колькасць жадаючых эміграваць беларусаў і ўкраінцаў з Другой Рэчы Паспалітай не знізілася. Асноўнымі прычынамі, якія вымушалі сялян збірацца ў эміграцыю сталі перанаселеннасць вёскі і востры недахоп зямлі.

Беспрацоўныя сяляне ў Аргенціне не атрымлівалі значнай дапамогі ад польскага консульства, таму былі вымушаны бадзяцца па краіне і жабраваць. Гістарычнай ілюстрацыяй стану эмігрантаў з'яўляецца ліст беларуса з Буэнас-Айрэса за 1928 г., які быў апублікаваны ў віленскай газеце «Голас працы»: «З працай надта дрэнна, яшчэ ўлетку, то там то сям і атрымаеш працу, а на зіму ўсе збіраюцца ў сталіцу ў Буэнас-Айрэс і чакаюць лепшае будучыні. Праўда, ёсць прыватныя агенцыі «Біржа труда», дзе за грошы пашлюць на работу за 1500–2000 кіламетраў, прабыўшы дзень-два там, плятуцца нашыя гаротныя беларусы пехатой у Буэнас-Айрэс, і гэтак заўсягды» [6, с. 4]. Сведчанні ўкраінскіх эмігрантаў вельмі падобныя па змесце на прыведзены ўрывац, у іх таксама распавядаецца пра жудасныя ўмовы жыцця сялян у Аргенціне.

Эмігрантам нярэдка даводзілася апрацоўваць непладавітыя землі, асабліва цяжка было працаваць у правінцыях Чако і Фармоса. Беларус у Аргенціне сваё жыццё і заробкі апісваў наступным чынам: «Праўда, была некалі Амэрыка, але ўжо кончылася. Я, як пражыўшы даволі часу ў Аргенціне, хачу прасцерагчы сваіх Беларусаў ад гэтага няшчасця. ... Бо работа ў тутэйшым лесе ня тое, што ў нас; пілаў няма, а сякуць сякерамі, дрэва цьвёрдае, як зялеза, жыць трэба ў лесе, нападаюць хмарамі маскіты (такія кузуркі, страшна кусучыя, мясцамі ёсць павукі вялічынні як кулак, каторыя як укусяць, то чалавек умірае), вады часта няма. І за такую работу дастае 20 або 30 пэзаў у месяц» [3, с. 3–4]. Беларускі эмігрант свае ўражанні пра жыццё на чужыне даслаў у рэдакцыю віленскай газеты «Сялянская ніва», якая цалкам апублікавала дадзены ліст. Рэдакцыя выдання намагалася перасцерагчы беларускіх сялян ад казак пра шчаслівае жыццё ў Амерыцы, якія віртуозна пераказваліся польскімі чыноўнікамі і карабельнымі агентамі. На аснове прыведзенага ўрыўка з ліста эмігранта можна зрабіць выснову, што сезонныя сельскагаспадарчыя работы, невысокія заробкі, цяжкія ўмовы клімату, экзатычная флора і фаўна Аргенціны значна ўскладнялі адаптацыю сялян з Другой Рэчы Паспалітай.

У віленскай прэсе нярэдка падкрэслівалася выключная роля ўкраінцаў замежжа ў захаванні нацыянальнай ідэнтычнасці беларускіх эмігрантаў, пералічваліся агульныя мерапрыемствы і праекты. Асабліва шырока асвятляліся кантакты ў міжваеннай Чэхаславакіі, дзе беларусы мелі магчымасць набываць адукацыю ва ўкраінскіх вышэйшых навучальных установах і актыўна супрацоўнічалі са студэнцкімі саюзамі і гурткамі ўкраінцаў.

Беларуская дыяспара ў міжваеннай Чэхаславакіі нярэдка ладзіла ўласныя музычныя вечарыны, да якіх звычайна далучаліся ўкраінцы замежжа. Высокі прафесійны ўзровень украінскіх выканаўцаў і музычных калектываў дазваляў ім цудоўна спяваць беларускія песні, тым больш што словы і матывы ўкраінскім эмігрантам былі знаёмыя. Часта беларускія эмігранты падчас правядзення палітычных і культурных вечарын адразу звярталіся за дапамогай у арганізацыі выступленняў да прадстаўнікоў украінскай дыяспары. У Празе былі спробы стварэння беларускага нацыянальнага калектыву, аднак звычайна хор дзейнічаў непрацяглы час, таму эмігранты падчас правядзення ўрачыстасці ў памяць вядомых чэшскіх кампазітараў у 1934 г. пісалі: «На жаль, беларускага хору ў Празе няма, дык тамтэйшыя беларусы зварачаюцца да грамадзянства нашага ў Заходняй Беларусі, Латвіі і Літве з заклікам прыслаць туды ў вялікай лічбе сваіх сьпявакоў. Калі ж зрабіць гэтага ня ўдасца (пэўне-ж: на гэта патрэбны вялікія грошы, а ў нас народ пухне ад голаду!), дык беларускія песьні згаджаецца пяць украінскі хор!» [1, с. 5]. Высновы саміх эмігрантаў былі слушнымі, у беларусаў замежжа, як правіла, не хапала фінансаў для арганізацыі выступленняў беларускіх калектываў з бацькаўшчыны, таму дапамога ўкраінскіх спевакоў была патрэбнай і карыснай.

Такім чынам, беларускаймоўныя перыядычныя выданні міжваеннага часу, якія рыхтаваліся да друку ў Вільні, з'яўляюцца важнай гістарычнай крыніцай па гісторыі беларускай дыяспары. Віленская прэса цудоўным чынам ілюструе складанасці сацыяльна-палітычнай адаптацыі беларусаў замежжа, асабліва сці ўзаемасувязей з прадстаўнікамі іншых дыяспар, узнаўляе забытыя постаці энтузіястаў і актывістаў з ліку беларускай дыяспары. На аснове газет і часопісаў можна ўзнавіць пэўныя факты і падзеі, якія не захаваліся ў мемуарах эмігрантаў і ў дакументах архіўных фондаў міжваеннага часу.

Спіс крыніц і літаратуры

1. Без подпісу. «Іскры Скарыны» // Родны край. – Вільня, 1934. – № 3. – С. 5.

2. Даўгінавец. Прапажа даляраў / Даўгінавец // Сын Беларуса. – Вільня, 1924. – № 33. – С. 4.
3. Лапацон, М. Ліст з Аргентыны / М. Лапацон // Сялянская ніва. – Вільня, 1926. – № 33. – С. 3–4.
4. Сарока, П. В. Умовы развіцця польскага і беларускага перыядычнага друку на тэрыторыі Заходняй Беларусі (1920–1939 гг.) / П. В. Сарока // Наука – 2009: сб. научн. статей в 2 ч. Ч. 2. – Гродно: ГрГУ, 2009. – С. 36–38.
5. Спирин В. С. Использование материалов брестских газет 20–30 гг. XX в. при изучении темы «Западная Беларусь 1921–1939 гг.» / В. С. Спирин, П. С. Корнев // Осень 1939 года: коренной перелом в судьбе белорусского народа: Матер. регион. научн.-практ. конф., посвященной 70-летию воссоединения Западной Беларуси с БССР (г. Брест, 24–25 сентября 2009 г.) – Брест: БрГТУ, 2009. – С. 175–178.
6. Храпавіцкі, М. Нашы ў Аргенціне / М. Храпавіцкі // Голас працы. – Вільня, 1928. – № 7.
7. Эмігрант. Як жывецца нашым эмігрантам у Аргенціне? / Эмігрант // Наша праўда. – Вільня, 1927. – № 4. – С. 4.
8. Awin, L. Biaiarusy ū Amerycy / L. Awin // Bieiaruskaja Krynica. – Wilnia, 1926. – № 5. – S. 7.
9. Monski, J. Dola Bieiaruskaha emihranta / J. Monski // Bieiaruskaja Krynica. – Wilnia, 1927. – № 34. – S. 3.
10. Siemak, J. Bieiarusy ū Francyi / J. Siemak // Krunica. – Wilnia, 1924. – № 24. – S. 7.

УДК 94: 911.372 (478) (470) (477)

З.А. Александрович, М.А. Алейникова (Гомель)

СЕМЁНОВСКАЯ ВОЛОСТЬ: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОЛИТИКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНО-АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРЕОБРАЗОВАНИЯ В БЕЛОРУССКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКОМ ПОГРАНИЧЬЕ В 1919 – 1926 гг.

На основе ранее не использованных архивных документов Государственного архива Гомельской области анализируется опыт административно-территориального формирования в белорусско-российско-украинском пограничье в 1919–1926 гг., освещаются некоторые вопросы национальной политики, социально-экономического развития населения Семёновской волости в указанный период.

Революционные преобразования Октябрьской социалистической революции положили начало созданию принципиально новой системы административно-территориального деления в белорусско-российско-украинском пограничье. На первом этапе государственного строительства в решении вопросов административно-территориального устройства правительство Советской республики согласно декрету «О порядке изменения границ губернских, уездных и пр.» предоставило местным органам власти полную свободу действий [1]. О проведенных изменениях необходимо было лишь информировать Народный комиссариат внутренних дел. Спорные вопросы решались смешанными комиссиями заинтересованных Советов. В Гомельско-Брянском регионе спорными территориями признавались Суражский, Мглинский, Стародубский и Новозыбковский уезды Черниговской губернии. Военная обстановка не благоприятствовала осуществлению широких административно-территориальных преобразований. В сложнейшей международной и внутренней обстановке была начата работа по организации Гомельской губернии. В решении вопроса участвовали